

5. The Cu Chi Tunnels [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.youtube.com/watch?v=19ejFuEуНук&t=0s>

6. Indochine: A People`s War in Colour [Електронний ресурс]. –Режим доступу: URL: <https://www.youtube.com/watch?v=d14UT3Dc2nY&t=2189s>

Науковий керівник: к. і. н., доцент Сухушина О. В.

Орел А. С.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ЗОЛОТИЙ НЕКРОПОЛЬ У ВАРНІ

Некрополь Варненського халколіту було відкрито випадково під час розкопок у західній промисловій зоні м. Варна восени 1972 р. Вже в перших могилах було виявлено неймовірну кількість золотих та мідних виробів, що негайно викликало медіа та науковий фурор у всьому світі. Могильник датують другою половиною V тисячоліття до н. е., а супроводжуючий інвентар засвідчує існування суспільства із соціальним та майновим розшаруванням, складною ієрархічною організацією та усталеними структурами влади. У некрополі зафіксовано різні обряди поховання з відповідним асортиментом знахідок. Варненський халколітичний некрополь залишається однією із найвизначнішою пам'яток археології не лише Балкан та Європи, а й усього світу [1].

Розкопки некрополя розпочались під керівництвом Михайла Лазарова, але незабаром дослідження очолив його заступник Іван Іванов. Археологічне вивчення з кількома перервами тривало тринадцять сезонів у період з 1972 до 1991 рр. Загалом було розкопано 7500 квадратних метрів і виявлено близько 300 поховань. В ході дослідження зафіксовано три типи поховань. Найбільш чисельна група – трупопокладення на спині; наступна – скорчене трупопокладення; третій тип – кенотафи. Останні є могилами без людських останків; вони вважаються результатом символічних поховань членів муніципалітету, які загинули далеко від нього [3].

Варненський некрополь є одним з багатьох пізньохалколітичних некрополів, вивчених у північно-східній частині Балканського півострова. Однак, порівнюючи його з іншими пам'ятками – навіть сьогодні, більше трьох десятиліть після його відкриття, навіть із близькими до нього некрополями з територіальної та культурної точок зору, ми не можемо переоцінити його унікальність та багатство.

Насамперед інтерес до цього блискучого пам'ятника викликаний різноманітністю та великою кількістю супроводжуючих речей. Серед них найцікавішими є предмети із золота. Їх кількість перевищує 3000, а загальна вага становить більше 6 кг. Розподіл прикрас за могилами є цілком показовим: їх виявлено лише в 62 комплексах, але вага знайдених предметів дорогоцінного металу лише в могилах №1, №4, №36 та №43 перевищує 5 кг. На сьогодні подібних концентрацій золотих артефактів V тисячоліття до н.е. в інших місцях не відомо. Вага та кількість знахідок золота з варненського некрополя перевищують у кілька разів однакові показники всіх синхронних предметів цього дорогоцінного металу, виявлених до цього часу у всьому світі [2].

Не менш важливим є інший аспект: кількість та тип інших знахідок доводять, що похоронні обряди в архаїчному суспільстві відображають власне соціальний, а не майновий стан померлого. В цей час відокремлення ремесла та торгівлі від сільського господарства та скотарства створює передумови для зміни соціальних структур та концентрації влади в руках невеликої групи людей, що знайшло відображення в поховальному обряді. З цієї точки зору варненський халколітичний некрополь ілюструє перші етапи зародження диференційованого суспільства, що перетворює його на свідчення виникнення першої цивілізації – не лише в Європі, а й у всьому світі. Золоті предмети – це атрибути, що позначають соціальний статус їх власників і мають сакральну-символічне значення, а не ознаку багатства. У зв'язку з цим,

деякі вчені припускають, що варненський некрополь є місцем поклоніння, де поховані вожді, що мають велике значення для території великого міжплеменного союзу другої половини V тисячоліття до н.е. [4].

Список використаної літератури

1. Иванов И. «Золотой» некрополь Варны / И. Иванов. // Природа. – 1975. – С. 50–57.
2. Костов Р. И. Праисторическа тегловна система при златните изделия от Варненския халколитен некропол / Р. И. Костов. // Геология и минерални ресурси. – 2004. – С. 25–28.
3. Костов Р. И. Археоминералогия на неолитни и халколитни артефакти от България и тяхното значение в гемологията. / Р. И. Костов. – София: Изд. къща «Св. Иван Рилски», 2007. – 126 с.
4. Варна – праисторически център на металообработката. / Р. Русев, В. Славчев, Г. Маринов, Й. Бояджиев. – Варна: Данграфик, 2010. – 191 с.

Науковий керівник: к.і.н, ст. викл. Абразимова О.М.

Попов М. М.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ЗОБРАЖЕННЯ ЗБРОЇ НА СЕРЕДНЬОВІЧНИХ МІНІАТЮРАХ

Дослідження середньовічної зброї проводиться не лише на основі артефактів (які у цілісній формі майже не збереглися), але й за рахунок зображень у хроніках, релігійних та світських книгах Середньовіччя. Мініатюри чудово ілюструють особливості озброєння лицарів означеного часу. Метою статті буде розгляд основних літературних джерел, малюнки з яких дозволяють усвідомити особливості озброєння XIII – XIV ст.

Найавторитетнішим та найінформативнішим твором, який зображає середньовічну зброю є «Біблія Мацієвського» (або «Біблія Людовика Святого», «Біблія хрестоносця»). У ній християнські сюжети ілюструються звичними для середньовіччя мініатюрами. Воїни тут зображені з численними фальшионами (клинками з лезом, що розширюється від рукоятки до вістря, та яке заточене з одного боку). Фальшиони можна умовно розділити на три види: перший тип одноручний, другий – півтораручний, третій – дворучний (наприклад, саме такий фальшион показаний на ілюстрації, на якій Авраам рятує Лота з полону) [1, 54].

Показані на мініатюрах і шпичасті палиці, і сокири з місяцеподібною лезом, а також луки та арбалети. Потрібно підкреслити, що жоден з вершників на цих мініатюрах не стріляє з лука. Лук в «Біблії Мацієвського» (як і арбалет) – зброя, якою користуються виключно піхотинці. В «Біблії» є цілий ряд мініатюр, на яких показується, як одні воїни добивають інших за допомогою кинджалів. Однак на поясі ні у кого з них кинджали не висять.

Схожим за стилем джерелом є «Історія святого короля Едуарда» (Англо-нормандська версія життя Едуарда Сповідника, написана англійською мовою наприкінці 1230–1240 рр.) Матвія Паризького. Вона зберігається в фондах Британської бібліотеки Паркера (інститут «Тіла Христового»). Джерело демонструє таку ж невідповідність історичним реаліям, але чудово ілюструє подробиці зброярства XIII ст. Наприклад, у лицарів наявні корони та пір'я павича на шоломах (хоча на голові короля звичайний – сервільбер). Практично всі коні показані в пополах, малюнок на яких дублює зображення на щиті. На мініатюрі, де лицаря, збивають з коня, на щиті намальований лев (хоча на момент битви на Стемфордському мосту (1066) таке не практикувалося) [2, 40].

«Історія святого короля Едуарда» яскраво демонструє тогочасний арсенал: списи, мечі, сокири гіпертрофованого вигляду, булави (з кулястим вершинами та зубчастими шипами). Втім, тут були втілені й фантазії автора. Наприклад, хроніст домалював Гаральду Гардрату шаблю нереальної форми та зобразив воїнів які сідлають коней з фантастичною зброєю [3, 58].

Іншим джерелом є «Псалтир Латтрелла», який був створений в XIV ст. на замовлення сера Джефрі Латтрелла. Хоча замовник і не належав до верхівки англійської феодалної знаті, йому належали великі земельні володіння. Можливо, саме тому основний акцент малюнків в